

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Boeken van Leo Polak: wel of niet geroofd?

Koeneman, L.

Published in:

IP : vakblad voor informatieprofessionals

[Link to publication](#)

Creative Commons License (see <https://creativecommons.org/use-remix/cc-licenses/>):

CC BY-NC

Citation for published version (APA):

Koeneman, L. (2019). Boeken van Leo Polak: wel of niet geroofd? *IP : vakblad voor informatieprofessionals*, 23(7), 8-9.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<http://dare.uva.nl>)

Boeken van Leo Polak: wel of niet geroofd?

Bij veel Duitse universiteitsbibliotheken lopen projecten die onderzoek doen naar boeken uit de eigen collectie die mogelijk gestolen zijn tijdens het naziregime. Het artikel 'Zoektocht naar Raubgut' in de Duitsland-special van IP (2019-02) beschrijft het onderzoek van de Württembergische Landesbibliothek in Stuttgart. De zoektocht is complex, aldus het artikel, omdat het moeilijk is de exacte eigenaar te identificeren. Zelf heeft Lidie Koeneman ervaren dat het eveneens lastig kan zijn te achterhalen of een boek daadwerkelijk geroofd is, ook al is de oorspronkelijke eigenaar getraceerd.

Lidie Koeneman

Informatiespecialist Wijsbegeerte en Klassieken bij de Universiteitsbibliothek van de UvA

In de afgelopen periode ben ik door drie verschillende Duitse bibliotheken benaderd met vragen over boeken van Leo Polak (zie kader). De 'Stabstelle NS-Raub- und Beutegut' van de Freie Universität Berlin had twee delen gevonden van Sven Hedin over de Trans-Himalaya met het ex libris van Leo Polak. De contactpersoon wilde ze teruggeven en vroeg zich af of de Universiteitsbibliothek van de Universiteit van Amsterdam de rechtmatige eigenaar was. Zo niet, of ik haar in contact wilde brengen met de nabestaanden.

De afhandeling verliep eenvoudig. De boeken waren niet van de Universiteitsbibliothek en werden na mijn bemiddeling teruggegeven aan de erfgenamen, in dit geval de kleinzoon van Leo Polak. Of de twee boeken echt geroofd waren, stelde de Freie Universität niet ter discussie.

Gecomplieerdere vragen

Enige tijd later kreeg ik een mail van de Staats- und Universitätsbibliothek Dresden (SLUB) en de Universitätsbibliothek Freiburg. Hun vragen waren gecompliceerder. Ook deze bibliotheken hadden drie boeken in hun collectie met het ex libris van Leo Polak. Zou ik kunnen nagaan of deze boeken gestolen waren of legaal verkregen? De onderzoekster van de SLUB had begrepen dat een groot aantal boeken van Leo Polak na de oorlog waren verkocht door zijn weduwe. Bij één boek, aanwezig in Freiburg, kon ik nagaan dat het in mei 1946 was verkocht. Dit boek staat vermeld in een Veilingcatalogus uit 1946. Van de andere twee boeken heb ik niets gevonden over

‘In geval van twijfel zou ik het een mooi gebaar vinden wanneer boeken met de aantekening NS-Raubgut-Verdacht worden teruggegeven aan de nabestaanden’

verkoop. Wellicht zijn ze geroofd, maar zeker is dat niet. Mijn bevindingen heb ik de SLUB en de Universiteitsbibliotheek van Freiburg meegedeeld.

Mooi gebaar

Restitutie van getraceerde boeken is complex. Wanneer de oorspron-

kelijke eigenaar is gevonden, hoeft dit niet te betekenen dat het boek door de nazi's gestolen is. Het is niet aan ons, maar in geval van twijfel zou ik het een mooi gebaar vinden wanneer boeken met de aantekening 'NS-Raubgut-Verdacht' worden teruggegeven aan de nabestaanden.

Tijdens de afronding van dit artikel kreeg ik bericht van de SLUB. De onderzoekster was verheugd te kunnen meedelen dat een interne commissie had besloten tot restitutie van het boek uit Dresden. Een weloverwogen besluit waar ik blij mee was. In Freiburg vond nog intern beraad plaats. <

Verder lezen

Koeneman, L. 'Bibliophilie langs de wegen der redelijkheid': Leo Polak en zijn boekerij. In K. van Berkel, & S. van der Poel (Eds.), *Nieuw licht op Leo Polak (1880-1941): filosoof van het vrije denken* (pp. 169-189). Hilversum: Verloren 2016. pure.uva.nl/ws/files/8500323/Polak_07_Koeneman.pdf

Leo Polak achter het spreekgestoelte tijdens een Spinozaherdenking in Den Haag, 1932

Wie is Leo Polak?

Prof. Mr. Dr. Leo Polak (1880-1941) was filosoof. Vanaf 1928 was hij hoogleraar in de wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij stierf op 9 december 1941 in het concentratiekamp Sachsenhausen. Polak bezat een omvangrijke bibliotheek. Zijn boeken zijn herkenbaar aan het fraaie ex libris, ontworpen door Albert Hahn. Eind jaren dertig had hij een aantal kostbare boeken veiliggesteld in Londen. Deze boeken zijn na de oorlog geschonken aan de Universiteits-

bibliotheek van de UvA door de weduwe van Polak, Henriette Polak-Schwarz. Tijdens de oorlog is een deel van zijn bibliotheek geroofd; deze boeken zijn na 1945 grotendeels teruggevonden. In 1946 en 1947 heeft Henriette Polak-Schwarz ongeveer drieduizend van deze boeken laten veilen bij Bom in Amsterdam. Hiervan zijn veilingcatalogi aanwezig bij de UB, voorzien van notities over prijzen en aan wie de boeken zijn verkocht.